

Ольга КУЛАКІВСЬКА,
Бельгія

ЗАУВАГИ ЩОДО ДОЦІЛЬНОСТІ ВЖИВАННЯ ДЕЯКИХ ІНШОМОВНИХ СЛІВ

Словниковий запас нашої мови весь час знає змін і впливів. Деякі слова переходять до пасивної лексики, а нові з'являються. Одним із джерел поповнення словникового запасу є запозичення з іноземних мов. Проте досить часто ними надживають, нехтуючи українські відповідники. Так, часто можна почути *прерогатива* замість *перевага*, *кастинг* замість *відбір*, *специфіка* замість *особливості*. Це збіднює мову, її стає важче розуміти і сприймати. Ось приклад із газети: «*Беручи до уваги синтетичний характер проблем екології, їхню органічну кореляцію з усіма політичними, соціальними та економічними факторами, стратегія природокористування розглядається як один із фундаментальних інгредієнтів стратегії побудови держави*».

Іноді буває, що повторюють те саме, ставлячи поряд українське й іншомовне слово: *дивний парадокс*, *захисний імунітет*, *прозора-транспарантний*, *головний лейтмотив*.

Трапляється й таке, коли, не знаючи добре значення іншомовного слова, вживають його неточно або неправильно. Ось рекламне оголошення: «*Бутик елегантного вишуканого жіночого одягу приверне увагу амбітних, впевнених у собі дівчат*». Воно перевантажене іншомовними словами, тут поряд ужито українські й іншомовні відповідники, а слово *амбітні* не дуже доречно, бо його більше вживають щодо самолюбних гоноровитих людей.

Іноді, захопившись оригінальними іменами давньогрецької міфології, не знаючи, що стоїть за ними, називають цими іменами магазини, фірми, радіоканали. Так, назва «*Пандора*» не підходить для мережі ювелірних магазинів, а «*Скринька Пандори*» – для подарункових інтернет-магазинчиків. *Пандора* у грецькій міфології – жінка, яку боги послали на землю, щоб покарати людей. Вона відкрила скриньку, в якій було сховано все зло й нещастя, і випустила їх у світ. Залишилася тільки сліпа надія. Словосполучка *скринька Пандори* давно вже стала крилатою. Цей вислів використовують у публіцистиці, поезії. Німецький історик Йорн Леонард свою книжку назвав «*Скринька Пандори: історія Першої світової війни*». Ліна Костенко, пишучи про неминучу перемогу іспанського народу над франкістами, теж вдалася до цього крилатого вислову: «*Той крапий час іще настане, ще та хвилина прийде,*

коли вони іще згинуть – всі скриньки всіх Пандор!» Досить часто використовують й ім'я колхідської царівни-чарівниці *Медей*. Так, у Запоріжжі є магазин взуття «*Медей*», у Полтаві так названо готель, а в Києві – курси для майбутніх мам. Проте *Медей* була неоднозначним персонажем грецької міфології. Щоб помститися чоловікові за зраду, вона вбила не лише суперницю, а й власних синів.

Велика кількість нових іншомовних слів приходять до нас із досягненнями науки й техніки. З розвитком інформатики з'явилися такі слова, як *комп'ютер*, *дисплей*, *файл*, *принтер*, *ноутбук*. Коли нам щось сподобалося або ми щось підтримуємо, то натискаємо кнопку «*like*». Слово «*like*» стало звичним, і ми почали змінювати його на український лад: змагаємося, у кого більше *лайків*, дивимося, хто де поставив свої *лайки*, висловлюємо симпатії своїми *лайками*. І газети можуть написати, що «*Прихильники створення української мережі Фейсбуку проголосували за цю ідею в соціальних мережах численними "лайками"*».

При цьому забуваємо, що *лайка* (згідно зі Словником української мови) – це слово або вираз, яким лаються, тобто сваряться, а не висловлюють свої симпатії.

Однією з небагатьох мов, яка обережно ставиться до запозичення іншомовних слів, є французька. Вона чи не єдина у світі,

яка *комп'ютер* назвала по-своєму *ordinateur*. У Франції боротьба із засиллям іншомовних слів провадиться на державному рівні. Іншомовне слово дозволяється вживати тільки після того, як його опублікує Академічний словник французької мови.

В українській мові теж спостерігаються позитивні зміни. Так, дедалі частіше можна почути українські слова *правники*, *світлини*, *сподобайки* замість *юристи*, *фотографії*, *лайки*. Бажано, щоб таких змін було більше.

Деякі особливості впливу французької мови на українську в умовах українсько-французької двомовності

Розвиваючись, мова кожного народу виробила свої, властиві саме їй норми, відмінні від узвичаєних в інших мовах. Ця відмінність існує на всіх рівнях – від найпростішого до найскладнішого, від фонетики до синтаксису.

Медей, що вбиває своїх синів

Розмовляючи двома або кількома мовами, людина часто переносить закони й особливості однієї мови в іншу. Саме на тому, як впливає розмова на французька мова на розмовну мову українців Бельгії, хотілось би спинитися.

Мова постійно розвивається, її словниковий склад змінюється відповідно до вимог часу. Багато слів приходить з інших мов. Проте досить часто запозичене слово має або вужче, або ширше значення порівняно з мовою, з якої воно прийшло. Так, у французькій мові лексичне значення слова *poudre* (пудра) набагато ширше, ніж в українській. *Poudre* – це не тільки косметична або цукрова пудра, як в українській мові, це і порох для гармат (*poudre explosif*), і пральний порошок (*poudre de lessive*), це загалом стан речовини.

І в французькій, і в українській мовах є слово *miter* (*laver*). Та *laver* у розмовній французькій мові вживають ширше, ніж в українській: *laver le linge* (дослівно – *мити білизну*), *se laver les dents* (дослівно – *мити зуби*). І якщо казати *ідіть мити зуби, цей одяг пора вже мити*, то це буде калькування з французької, бо по-українському правильно буде *прати одяг, чистити зуби* і тільки *руки* (посуд, машину тощо) *мити*.

Під впливом французької мови надто широко вживають і дієслова *брати, шукати, зупиняти*. Так, часто можна почути: *він узяв літак на Київ; це в нас узяло багато часу; щоб потрапити на Франкополе, треба взяти дорогу на Стер. Хоч на літаку літають, час витрачають (його гають, марнують), а дорогу на Стер краще не брати, а звернути, повернути на неї. Те саме стосується й дієслова *шукати*. Шукають щось загублене або щось дуже бажане, що хотілося б мати. Але не *шукують* дітей у школі (*їх забирають*), не *шукують* квитки на потяг (*їх купують*), не *шукують* гроші в банку (*їх позичають* або *беруть*). На французький лад надуживають і дієсловом *зупиняти*: *він зупинив* навчання й пішов працювати; *зупинить* говорити про це; дощ уже *зупинився*. Слово *зупинитися* (*arreter*) в українській мові вживають переважно як антонім до слова *рухатися*: *зупиняють* транспорт, *зупиняються* люди, а для інших випадків замість калькування краще дібрати контекстуальні синоніми: навчання *кидають, залишають*; дощ *перестає* йти; а замість *зупинить* говорити! (*arretez de parler!*) можна сказати і *перестаньте* говорити!; і *годи* говорити!; і *облиште* говорити!*

Бувають випадки, коли якийсь значення в одній мові виражене лексично, тобто одним словом,

а в іншій – фразеологічно, тобто словосполучкою. Наприклад, французькій словосполучці *mauvaises herbes* (дослівно – *погані рослини*) відповідає одне слово *бур'ян*. Та, копіюючи французьку сполуку, кажуть: *цей гебіцид знищує багато поганих рослин*. Ось ще один приклад відмінностей між українською і французькою мовами на межі лексики й фразеології, де припускаються помилки. Французькій словосполучці *aller á pied* (дослівно *іти ногами*) відповідає українське слово *пішки*. Але замість: *звідси пішки швидше, ніж машиною їхати* можна почути: *звідси ногами йти швидше, ніж машиною їхати*.

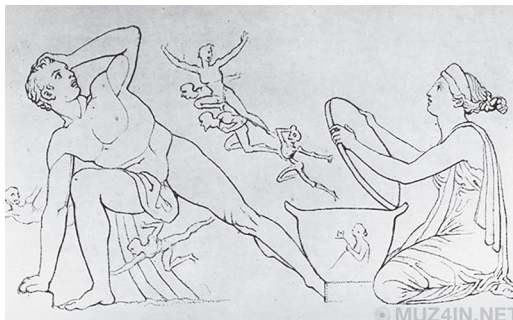
Досить часто трапляються напівкальки на морфологічному рівні. Так, можна почути: *картаблик* (від *cartable* – *портфель*), *сванювати* (від *soigner* – *лікувати*), *інстальювати* (від *installer* – *установлювати*). Здебільшого основа таких слів – французька, а суфікс і закінчення – українські.

Кожна мова має свої правила поєднання слів у реченні, свої усталені звороти. І якщо лекака, тобто словниковий запас – це будівельний матеріал, то синтаксис – це правила побудови мови. Дуже

важливо за умови активної двомовності поєднувати слова за правилами власної мови, а не використовувати схему побудови з іншої. Так, французькі підрядні безособові конструкції *je l'ai vu sortir de la maison; personne jamais entendu cet enfant pleurer* не варто передавати дослівно: *я його бачив виходити з будинку; ніхто не чув цю дитину плакати*, а вживати підрядний сполучниковий зв'язок: *я бачив, як він виходив із будинку; ніхто не чув, щоб ця дитина плакала*.

Іноді під впливом французької мови вдаються до інверсії – зміни порядку слів: *ми працювали одну годину на більше* (*on a travaillé une heure en plus*); *минулого року діти були в таборі один тиждень на довше* (*l'année passée les enfants ont passé dans le camp d'été une semaine en plus*). Правильно українською мовою було б сказати: *ми працювали на одну годину більше; минулого року діти були в таборі на один тиждень довше*.

Наведені приклади засвідчують вплив однієї мови на іншу на різних рівнях – від простого до складного, від слів до синтаксичних конструкцій. Цей процес є неминучим за активної двомовності. Та щоб уникнути копіювання, про яке йшлося в цій статті, слід розмежовувати норми кожної з мов і додержувати їх.

Скринька Пандори